

2 Korin Korin niŋ Yesuyen alya bereya hitte Pol beleŋ asaŋ sopte kayyin

1 Ne Polbe Al Kuruŋ beleŋ dufayminde Yesu Kristuyen mere basaŋ al aposel hiyyen yen hoy niriyin. Niŋgeb nebe deŋ Korin taunde niŋ Yesuyen alya bereya sios Al Kuruŋ beleŋ doyan dirde hi goya Al Kuruŋyen alya bereya Akaia naŋa bana haŋ mar kuruŋ goke meten kadne Timotiya dufay uŋkureŋ po irde asaŋ gago kaŋ hime.

2 Adoniniŋ Al Kuruŋya Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu Kristuya beleŋ buniŋeŋ dirde igiŋ igiŋ dirde bitiŋ yisikamke igiŋ hiwoŋ yen nurde har.

Pol beleŋ Al Kuruŋ igiŋ nurd unyiŋ

3 Be, Doyaŋ Al Kuruŋninin Yesu Kristu Nanin Al Kuruŋbe alya bereya buniŋeŋ yird yird mata gote miŋ al, irde al biŋ yurum yird yird mata gote miŋ al wor po. Niŋgeb Al Kuruŋ goyen turuŋ irde hitek.

4 Yenjbe neŋ beleŋ kanduk kurayen kurayen bana hiteke bininiŋ yurum irde hiyen. Gogab yen beleŋ dirde hiyen gwahade goyen po, neŋ wor al hoyan kanduk kurayen kurayen bana haŋ mar goyen epte biŋ yurum yirde hitek.

5 Fudinde, Yesu Kristu kanduk karkuwan yen yen hinhin gwahade goyen po, neŋ wor kanduk karkuwan yen yen hityen geb, Al Kuruŋ beleŋ Yesu

Kristu biŋ yurum irde hinhin gwahade goyen po, neŋ wor bininiŋ yurum yirde hiyen.

6 Ningeb kanduk yeneŋ hityen gobe bitiŋ yurum heŋ heŋya Al Kurun beleŋ deŋ goyen dumulgaŋ teŋ teŋya goke teŋbe neŋ kanduk yeneŋ hityen gogo. Al Kurun beleŋ bininiŋ yurum irde hiyen gobe deŋ wor bitiŋ yurum heŋ heŋ ge teŋ gwaha dirde hiyen. Irkeb deŋ wor kanduk karkuwaŋ neŋ yeneŋ hityen gwahade goyen yeneŋ hanjen goyen goke mukku ma teŋ goya goya tareŋ po heŋ heŋ ge piŋen ma heŋ hanjen.

7 Ningeb deŋ ge hekken nurde hite. Neŋ gayen kanduk karkuwaŋ yeneŋ hityen gwahade goyen po, deŋ wor kanduk yeneŋ hanjen geb, Al Kurun beleŋ bininiŋ yurum yirde hiyen gwahade po, bitiŋ wor yurum yirde hiyen goyen nurde hityen geb gago dineŋ hite.

8 Be, kadne yago, neŋ Esia* naŋa bana heŋ kanduk karkuwaŋ yeneŋ hinhet goyen deŋ wor nurwoŋ yenŋ nurde hite. Neŋbe naŋa goyen bana heŋya kanduk yeneŋ hinhet gobe karkuwaŋ wor po geb, fole irtek meteŋen wor po dirde hinhin. Irkeb kamtek yenŋ nurde hinhet.

9 Fudinde wor po, neŋbe bininiŋde mat wor po al beleŋ mudunke kamniŋ tihit yenŋ nurde hinhet. Goyenpoga neŋ hitte mata gwahade forok yirin gobe neŋ beleŋ nindikenje sanjiŋde ma meten teŋ al kamtiŋ yisaŋ heŋ hiyen al Al Kurun gote tareŋde meten teŋ teŋ ge teŋ kanduk gogo forok yirin.

* **1:8:** Esia naŋa gobe gayenter niŋ Esia naŋa kurun goke ma yitiŋ. Gayenterbe Turki ineŋ hanjen.

10 Al Kuruŋ gobe neŋ gayen kanduk kuruŋ bana heŋ kamniŋ tihit yeŋ nurtirin goyab faraŋ durde dumulgan tiyyinj. Yeŋbe kame wor gwahade po dirde hiyenj. Ningeb yeŋ beleŋ kanduk bana mat hugiŋen faraŋ durde dad siŋa dirde hiyenj yeŋ nurdeb yeŋ ge po hekkenj nurde hityen.

11 Goyenbe kanduk bana mat dad siŋa dirde hiyenj gobe deŋ beleŋ neŋ ge gusuŋaŋ irde hikeb gogo wol heŋ faraŋ durde hiyenj. Ningeb al budam neŋ ge teŋ gusuŋaŋ irde hike Al Kuruŋ beleŋ gusuŋaŋmij wol heŋbe neŋ gayen buniŋen dirde igin igin dirde hiyenj goke mel gore Al Kuruŋ iginj nurde uneŋ hinayinj.

Pol beleŋ Korin mar usi ma yiryinj goke yirinj

12 Be, neŋbe det uŋkureŋ kura goke turnuŋ yan nurde aman heŋ hityen goyen goke dinenj tihim. Gobe gahade: neŋ megen heŋyabe mataya meteŋya teŋ hityen gobe bininiŋde matbe fudinde yeŋ nurde hite. Denya hinhetya wor mataya meteŋya fudinde teŋ teŋ gobe tareŋ wor po tanarde hinhet. Gwaha teŋ hityen gobe nende saŋiŋde moŋ, Al Kuruŋyen tareŋde teŋ hityen. Irde megen niŋ alyen dufay wukkek ineq hanjen goyen gama irde mata goyen ma teŋ hityen. Al Kuruŋ beleŋ buniŋen dirde igin igin dirde hiyenj go hende huwardeb mata gogo teŋ hityen.

13-14 Neŋbe mere gahade kaŋ hite gabe deŋ beleŋ igin kapyar heŋ bebak titek mat kaŋ hite. Irde mereniniŋ kurab bikkeŋ bebak tiyan gwa-hade goyen po, mere kaŋ hite gayen tumŋaŋ keŋkelə wor po bebak teŋ hiwoŋ yeŋ nurde goke doyaŋ heŋ hite. Gogab Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu wanj

waŋ naturebe neŋ beleŋ deŋ ge turŋuŋ yaŋ nurde amaŋ heŋ hitek gwahade po, deŋ wor neŋ ge igiŋ turŋuŋ yaŋ nurde amaŋ heŋ hinayiŋ.

¹⁵ Nebe deŋ beleŋ matane gwahade goyen keneŋ kenkela bebak tiyamiŋ yeŋ nurde hinhem geb, deŋ goyen Al Kurun beleŋ sopte guram dirde tareŋ dirwoŋ yeŋ nurdeb deŋ wa kuŋ deneŋ yeŋ nurde hinhem.

¹⁶ Nebe Masedonia naŋare kuŋ heŋya deŋ hitte forok yeŋ deneŋ gab kweŋ yeŋ nurde hinhem. Irde Masedonia naŋare mat mulgaŋ heŋ waŋ heŋya deŋ hitte kumekel deŋ beleŋ faraŋ nurde beleŋ damu teŋ nunkeb igiŋ Yudia naŋare kweŋ yeŋ nurde hinhem.

¹⁷ Goyenbe dufay gwahade kirmiriŋ gobe kenkela ma dufay heŋ mali kiryiŋ yeŋ nurde hanj? Irde megen niŋ mar beleŋ, “Gwaha, ireŋ geb,” yeŋ gab, “Moŋ, go ma ireŋ,” yeŋ hanjen gwahade goyen po, ne manaj gwaha teŋ himyen yeŋ nurde hanj? Moŋ, gwahade moŋ.

¹⁸ Fudinde wor po, Al Kuruŋ beleŋ biŋa tiyyiŋ goyen go po gama irde hiyen gwahade goyen po, ne wor gwaha gwaha tiyeŋ dineŋbe goyen po gama irde himyen. Merene soŋ ma heŋ hiyen.

¹⁹ Gobe Al Kuruŋ Urmin Yesu Kristu beleŋ “Gwaha gwaha tiyeŋ,” yeŋ gab, “Moŋ, gwaha ma tiyeŋ,” ma yeŋ hinhin geb, gogo ne wor yeŋ teŋ hinhin gwahade po teŋ himyen. Yeŋbe Timoti, Sailasyabe neya beleŋ deŋ hitte yeŋ ge tagalde hinhet al gogo. Yesu Kristu gobe Al Kuruŋyen dufay po gama irde hugiŋeŋ, “Gwaha, ireŋ geb,” yeŋ hiyen.

²⁰ Gobe Al Kuruŋ beleŋ biŋa teŋ hinhin kurun

goyen Yesu Kristu beleñ gama irde iginen forok yiryin geb gago dineñ hime. Gwahade ninjeb neñ beleñ Al Kurunyen mere nurdeb Yesu Kristu niñ tenþe, "Fudinde wor po," inenþe deñem turñuñ yan irde hityen.

²¹ Al Kurunþe neñya deñya tumjanj sañin dirkeb Yesu Kristuya hen tareñ po hita. Al Kurun beleñ neñya deñya tumjanj megen niñ mar hitte mat dad hoyan mun diryinj.

²² Irde alya bereyaminj hitiñ mar goyen nere yen nurdeb bininiñde soñ irde Holi Spirit kiriyinj. Holi Spirit gobe Al Kurun beleñ detmiñ kura goke biña tiyyinj kuruñ goyen kame dunyen gobe fudinde yen nurnayinj yenþe gogo Holi Spirit kiriyinj.

²³ Niñgeb Korin taunde ma mulgañ himiriñ gobe kanduk duntek ma nirkeb gogo mulgañ ma himiriñ. Merene gabe fudinde moñ kenem Al Kurun beleñ mununyenj.

²⁴ Neñbe deñ beleñ Al Kurun niñ dufaytinj tareñ irde hañ goyen inþogaha ma dirde hita. Gwaha titneñþe Al Kurun niñ dufaytinj sañin irtiñ go hende tareñ po huwarde hanÿen geb, deñ aman hen heñ ge deñya tumjanj meteren teñ hityen.

2

¹ Niñgeb sopte deñ hitte kuñ kanduk duneñ duneñ gobe igin moñ yen nurdeb go ma kwen yen dufay kirmiriñ.

² Gobe deñ hitte kuñ kanduk dunmeke bitinj misinj nurnayinþe al kura aman hetek mata kura ma niryen yen nurdeb gogo dufay gwahade

kirmiriŋ. Gwaha nirtek marbe buluŋ dirmekte
bitiŋ misiŋ katnayıŋ mar deŋ gogo po geb.

³ Gwahade niŋgeb deŋ hitte ma kujbe asaŋ go
wa kaŋ dunmiriŋ. Dufaynerbe goyenter deŋ
hitte kumiriŋ manhan deŋ ge amanęŋ
nurtekdebe mata buluŋtiŋ yeneŋ goke
kandukŋeŋ nurmewoŋ yeŋ nurmiriŋ geb, gogo
asaŋ po kaŋ dunmiriŋ. Irdeb kame kuj matatiŋ
hoyaŋ henayıŋ goyen denenbe amanęŋ hewen yeŋ
nurde himyen. Ne amanęŋ hewenbe deŋ wor
amanęŋ nurnayıŋ yeŋ nurde himyen.

⁴ Fudinde, asaŋ go kamirinyabe deŋ ge
kandukŋeŋ wor po nurde bene misiŋ nirkeb
esimiriŋ. Asaŋ go kamiriŋ gobe bitiŋ buluŋ yird
yird niŋ ma kamiriŋ. Gwaha dirtiŋeŋbe deŋ ge
amanęŋ wor po nurde duneŋ himyen goyen
bebak tiwoŋ yeŋ nurdeb asaŋ gogo kamiriŋ.

Pol buluŋ iramiŋ mar gote mata buluŋ goyen halde yunyiŋ

⁵ Goyenpoga deŋ haŋ bana goyen al kura kan-
duk forok yirde hiyen. Go al gobe kanduk forok
yirke gore kura ne ma buluŋ nirde hanjen, dindi-
gen goyen po buluŋ yirde hanjen. Deŋ tumňaŋ
mon goyenbe, al kurabe buluŋ yirde hanjen.

⁶ Niŋgeb al gote mata goke al budam igit ma
nurde merem yaŋ irde gote muruŋgem unanę.
Deŋ beleŋ gwaha iraŋ gobe ep iraŋ yeŋ nurde
hime.

⁷ Niŋgeb gayenterbe al gote mata buluŋ goyen
halde uneŋbe biŋ yurum irnayıŋ. Gogab
matamiŋ gote muruŋgem teŋ biŋ misiŋ wor po
kateŋ hi goke kandukŋeŋ wor po ma nuryeŋ.

8 Niñgeb deñ beleñ yeq ge fudinde wor po amaneñ nurd uneñ hañ gobe gwaha mat ikala irwoñ yeq nurde gusuñaq dirde hime.

9 Ne beleñ hanjkapyä asaq kañ dunmiriñ gobe saba dirmiriñ kuruñ goyen keñkelä gama irde hañ ma dahade goyen bebak timewoñ yeq nurdeb gogo asaq kamiriñ.

10 Niñgeb deñ beleñ merene gama irde al kurate mata buluñ halde unnayiñbe ne wor halde uneñ. Fudinde, ne beleñ al kurate mata buluñ halde yuneñ himyen gobe deñ ge teñ Yesu Kristu diliñde halde yuneñ himyen. Al kurate mata buluñ halde yuntek hañ kenem gwahade po dufay heñya halde yuneñ himyen.

11 Gogab Satan beleñ neñ gayen epte ma usi dirde buluñ diryen. Neñbe Satan gote dufaybe dahade goyen nurde hityen geb, gago dineñ hime.

Yesu Kristu denjembe kuruñ heñ hinhin

12 Be, ne beleñ Yesu Kristu niñ yitiñ mere igiñ goyen tagaleñ yeñbe Troas taunde kumiriñ. Kuñ gorbe meteñ teñ teñ belñeñ bikkeñ Doyañ Al Kuruñ beleñ gitik irde nuntiñ goyen kinmiriñ.

13 Gega kadne Taitusbe gor ma hinhin geb, goke bener kandukñeñ nurde hinhem. Niñgeb gor niñ mar yubul teñbe Masedonia nañare kumiriñ.

14 Goyenpoga Al Kuruñ beleñ asogom haniñde mat dawarke Yesu Kristuya heñ asogomde meteñ goyen hugiñeñ fole irde hite geb, goke Al Kuruñ igiñ nurde uneñ himyen. Yeq beleñ hulyañ dirke Yesu nurd uneñ yeñya awalikde heñ heñ gobe det hamjeneñ igiñ muñ yara goyen tagalde tukun hiteke al budam wor po nuriñ ala teñ hanjen.

15 Det hamjen igin muŋ wor po Al Kuruj galak irde hanjen gwahade goyen po, Yesu Kristu beleŋ meteŋmiŋ teŋ teŋ ge teŋ neŋ gayen dade Al Kuruj galak irtiŋ geb, alya bereya Al Kuruj beleŋ yumulgaŋ titiŋ marya yubul tike kak alare kutek haŋ marya goyen tumjen mereninin nurde hanjen.

16 Hamin gobe Al Kuruj beleŋ yubul tike kak alare kutek haŋ mar hittebe bidak hamin. Munaŋ Al Kurunyə hugiŋen hitek haŋ mar hittebe hamin igin muŋ Al Kuruj hitte yumulgaŋ teŋ teŋ goyen. Meteŋ gobe tonneŋ yan wor po geb, ganuŋ al beleŋ epte meteŋ goyen titek hi? Hubu wor po!

17 Goyenpoga neŋbe al budam wor po hora niŋ po nurdeb Al Kurunyen mere goyen det titmiŋen kura yen nurde hanjen gwahade ma teŋ hityen. Gwaha titjeŋbe Al Kuruj beleŋ hulyaŋ yirke meteŋ teŋ haŋ mar gwahade goyen po, Yesu Kristuya heŋ bininiŋde mat fudinde wor po Al Kuruj beleŋ deneŋ hikeya mere tagalde kuŋ hityen.

3

1 Be, gwaha yen hitekeb deŋ beleŋ nurdembe yinjeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ haŋ yen nurde haŋ? Gwahade ma nurde haŋ kenem al kura beleŋ teŋ hanjen gwahade goyen po, deŋ beleŋ neŋ gake hekkeŋ nurwoŋ yen al hoyan beleŋ kura neŋ ge asaŋ kura kaŋ deŋ goyen dunwoŋ yen gusuŋaŋ irtek hite yen nurde haŋ? Ma asaŋ goyen deŋ beleŋ neŋ niŋ kaŋ dunwoŋ yen gusuŋaŋ dirtek hite yen nurde haŋ? Moŋ, gwahade moŋ!

² Gwaha titnejbe al budam wor po matatinj yenej sabaniniŋbe fudinde yen neŋ ge hekkenj nurtek po haŋ geb, asanj kura neŋ gayen gake al hoyanj beleŋ kapyanj heŋ hekkenj nurtek yen bininiŋde katiŋ asanj gobe deŋ gogo yen nurde hite.

³ Fudinde, Yesu Kristu niŋ teŋ neŋ beleŋ metenj teŋ hinhet gote iginenjbe deŋ gogo. Ningeb deŋbe Yesu Kristu beleŋ asanj kaŋ neŋ hitte teŋ kerke watinj go gwahader goyen. Asanj gobe al beleŋ kaŋ kaŋde niŋ kutum teŋ katiŋ yara moŋ, Yesu Kristu beleŋ Al Kurunj gwahader hiyen gote Holi Spirityen tareŋde katiŋ go goyen. Asanj gobe hora parwek hende ma katiŋ, al biŋde katiŋ.

⁴ Neŋbe Yesu Kristu beleŋ faraq durke Al Kurunj diliŋde deŋbe neŋ ge teŋ katiŋ asanj yen nurde dufaynninj hek irde hite.

⁵ Fudinde, neŋbe Al Kurunyen metenj teŋ teŋ saninjbe neŋ hitte mat ma forok yen hi geb nindigenjde tareŋde metenj goyen titek yetek moŋ. Metenj go teŋ teŋ tareŋ gobe Al Kurunj hitte mat po waŋ hi.

⁶ Yen po ga biŋa gergeŋ tiyyinj goyen neŋ beleŋ iginj goke metenj teŋ hitek saŋinj duntinj. Tareŋmiŋ gobe Moseyen saba asanđe katinđe mat ma watinj, Holi Spirit hitte mat watinj. Moseyen sabarebe al beleŋ mata buluŋ kura tiyyenj gobe Al Kurunj diliŋde kamtiŋ yitin gega, al kura mata go tubul tiyyenjbe Holi Spirit beleŋ Al Kurunj diliŋde al gergeŋ iryen geb, gago metenj goyen teŋ teŋ tareŋbe Holi Spirit hitte mat watinj dinenj hime.

Al Kurunj beleŋ biŋa gergeŋ tiyyinj gobe turŋuŋ

yan wor po

⁷ Be, Al Kurun̄ belej sabamiñ hora parwek hende kañ Israel mar saba yird yird meteñ Mose unyiñ goyenterbe Al Kurun̄yen tareñ turñuñ yan goyen forok yiriñ. Irkeb Mose kimiñde melak hiriñ. Al Kurun̄yen sanj̄ turñuñ yan Mose kimiñde melak heñ forok yiriñ gobe heñ ga ma hubu hetek det gega, Israel mar diliñdeb tareñ wor po geb, keneñ keneñmiñ meteñey wor po yirde hinhin. Moseyen sababe epte ma al kura Al Kurun̄ diliñde al gergen̄ irtæk gega, Al Kurun̄yen tareñ turñuñ yan go minyan̄ hinhin.

⁸ Niñgeb Moseyen saba gote folek Holi Spirityen meteñ gote sanj̄ turñuñ yanbe dahade hiyyen yen nurde hañ? Kurun̄ wor po, Moseyen saba gote folek wor po!

⁹ Moseyen saba gote meteñbe al merem yan yird yird gega, tareñmiñ turñuñ yan. Niñgeb Holi Spirityen meteñ al huwak yird yird gote tareñmiñ turñuñ yanbe Moseyen saba gote folek wor po!

¹⁰ Fudinde, sanj̄miñ turñuñ yan bikkek gobe tareñ hoyan̄ turñuñ yan gergen̄ gore fole irtiñ geb, tareñ turñuñ yan bikkek gobe gayenterbe hubu hiyuñ.

¹¹ Moseyen saba gobe muñ kura heñ ga hubu hetek hinhin gega, Al Kurun̄yen sanj̄ turñuñ yan hiriñ. Niñgeb Holi Spirityen meteñ hugiñ hitek gote tareñ turñuñ yanbe Moseyen saba gote folek wor po!

¹² Niñgeb neñbe Al Kurun̄yen tareñ turñuñ yan goyen goke doyan̄ heñ hite geb, al beleñ buluñ dird dird niñ kafura ma heñ meremiñ kawan po

tagalde hityen.

13 Mosebe Al Kurunyen sañiŋ turŋuŋ yaŋ goyen agat urde kimiŋde forok yirinŋ goyen aymuk irde hubu heŋ hinhan goyen wor Israel mar beleŋ daha kennak yenŋbe amil teŋ kimiŋ aw uryinŋ. Gega neŋbe Mose beleŋ kimiŋ aw uryinŋ gwahade ma teŋ kawan po Al Kurunyen mere tagalde hityen.

14 Goyenpoga Israel mar gobe dufaymiŋ pet titiŋ hinhan gwahade goyen po, gayenter wor Moseyen kimiŋde amil aw urtiŋ go gwahade yara dufaymiŋ pet titiŋ goyen Yesu Kristuya hikeb Al Kuruŋ beleŋ teŋ siŋa irwoŋ gega, yeŋya ma haŋ geb, dufaymiŋ pet titiŋde po haŋ. Niŋgeb biŋa bikkek Al Kuruŋ beleŋ tiyyiŋ goyen asanđe katin gobe kapyan heŋ haŋ gega, bebak ma teŋ haŋ.

15 Fudinde wor po, gayenter wor Israel mar gobe amil gore dufaymiŋ pet titiŋde po heŋya Moseyen saba kapyan heŋ haŋ geb, Al Kurunyen tareŋ turŋuŋ yaŋ goyen go ma keneŋ haŋ.

16 Goyenpoga al kura Doyaŋ Al Kuruŋ hitte mulgaŋ heŋ kuyenŋbe biŋ pet titiŋ amil goyen Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ teŋ siŋa iryenŋ.

17 Be, “Doyaŋ Al Kuruŋ” yeŋ hime gobe Holi Spirit niŋ yeŋ hime. Doyaŋ Al Kuruŋ Yesu Kristuyen Holi Spiritbe mata buluŋde mat al yad siŋa yirkeb mata buluŋ yufukde ma hinayıŋ.

18 Niŋgeb bininiŋde amil po pet titiŋ yara goyen teŋ siŋa irde Doyaŋ Al Kurunyen tareŋ turŋuŋ yaŋ goyen neŋ hitte kuruŋ heŋ hiyeŋ gore tareŋ dirkeb mataniniŋa dufayniniŋabe Al Ku-

runyen yara hej hinayıñ. Tareñ turňuñ yan gobe Doyañ Al Kuruñ hitte mat watin. Doyañ Al Kuruñ gobe Holi Spirit.

4

*Neñbe Al Kuruñyen meteñ titek mar moñ gega,
buniñeñ dirke meteñmiñ teñ hityen*

¹ Niñgeb neñbe Al Kuruñ beleñ buniñeñ dirde Holi Spirityen meteñ gayen duntiñ geb, meteñ ga teñ teñ ge piñeñ ma hej hityen.

² Irde mata memyak kura banare po teñ hityen kuruñ goyen yubul po titiriñ. Irde al usi ma yirdeb Al Kuruñyen mere buluñ ma irde hityen. Gwahade yarabe mere fudinde goyen keñkela po kawan tagalde hityen. Irkeb al tumñañ Al Kuruñ diliñde mata huwak teñ hityen goyen deneñbe binde mat fudinde wor po neñbe al dahade goyen bebak teñ hañyen.

³ Goyenpoga Yesu niñ yitiñ mere igin neñ beleñ tagalde hityen goyen al kura bebak ma teñ hañ kenem mel gobe kak alare kutek mar geb, gogo mere igin gote miñ bebak ma teñ hañ.

⁴ Yeñbe gayenter uñgura megen hañ gore biñ pet titiñ geb, Yesu Kristuyen tareñ turňuñ yan goke yitiñ mere igin gote iginen igin wor po hulsi yara goyen keneñ bebak ma teñ hañ. Yesu Kristu beleñ Al Kuruñbe al gwahade yeñ kawan irde hi.

⁵ Fudinde, neñbe nindiken ge ma tagalde hityen. Yesu Kristube Doyañ Al Kuruñ, irde neñbe Yesu Kristu niñ teñbe dende meteñ mar hitiñ goyen goke tagalde hityen.

6 Go teñ hityen gobe, “Kidoma bana mat hulsi forok yiwi,” yirinj al Al Kurunj beleñ bininiñ bana meremiñ bebak teñ teñ sanjiñ hulsi yara goyen kiriyin geb, gogo gwaha teñ hityen. Yeñ beleñ bininiñ bana meremiñ bebak teñ teñ tareñ kiriyin gobe Al Kurunyen tareñ turjuñ yan Yesu Kristu hitte mat forok yeñ hiyen goyen keneñ bebak tinaiñ yeñbe gogo kiriyin.

7 Be, neñbe sanjiñniñ ga moñ geb, Al Kurunyen tareñ turjuñ yan keneñ bebak teñ teñ tareñ goyen bininiñ bana kertek epte moñ gega, sanjiñ goyen neñ bana kiriyin. Gobe Al Kurunyen tareñ kurunj wor po gobe nende moñ, Al Kurunj hitte mat watinj goyen al yikala yird yird niñ gogo kiriyin.

8 Niñgeb neñbe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat hikaka dirde hanjen gega, yul ma yeñ hityen. Kurarebe dumetek dirtek dirde hanjen gega, mukku ma teñ hityen.

9 Al beleñ buluñ buluñ dirde hanjen gega, Al Kurunbe dubul ma teñ hiyen. Kurab mudunen hanjen gega, go ma kamde hityen.

10 Neñbe Yesu uliñ misiñ kurunj katenj kamyinj gwahade goyen po, neñ ulniniñde wor huginenj kanduk yeneñ henja kuñ hityen. Gogab Yesu kamyinde mat huwaryinj tareñ gobe neñ hitte wor forok yiyyenj.

11 Fudinde, neñbe dilniniñ gergeñ hite gega, Yesu niñ teñ meteñ teñ kuñ hitekeb al beleñ huginenj mudunke kamtek beleñ po hityen. Gogab yeñ kamyinde mat huwaryinj sanjiñ gobe neñ ulniniñ beljenj hi gayenter wor kawan forok

yiiyenj.

12 Niñgeb neñbe Yesu niñ teñ meten teñ kanduk yeneñ kamtek po hityen. Gega kanduk yeneñ heñya meten teñ hityen gote iginenjbe deñ gogo Al Kuruny়া hugiñej heñ heñ bana hanj.

13 Be, Al Kuruny়en asañdebe gahade katiñ hi:
“Al Kurun niñ dufayne tareñ irmiñ.

Niñgeb yen ge tagalde himyen,” yitiñ. *Tikiñ*

116:10

Niñgeb yitiñ gwahade po, neñ wor yen ge dufayniniñ tareñ irtiriñ geb, yen ge tagalde hityen.

14 Neñbe Doyañ Al Kurun Yesu kamyinjde mat isan hiriñ al gore neñ wor Yesu isan hiriñ gwahade po disan hiyyen, irde denya neñya tumñan dukukeb yenja hitek yen nurde hityen geb, yen ge tagalde hityen.

15 Mata gwahade kurun gobe deñ ge teñ forok yen hanjen. Gogab Al Kurun beleñ al bunijenj yirde iginj iginj yird yird gobe kurun heñ hite al budam wor po goke Al Kurun iginj nurde unenjbe deñem turñuñ yañ wor po irnayinj.

16 Niñgeb kanduk yeneñbe Al Kuruny়en meten teñ teñ ge mukku ma teñ hityen. Fudinde, ulniniñbe alik heñ sanjñ miñmonj heñ hite. Gega dufayniniñdebe hugiñej gise hanjka gergen heñ hite.

17 Neñbe gayenter kanduk mukñej belñej ge yeneñ hitere gor mat tareñ heñbe Al Kuruny়en tareñ turñuñ yañ gwahader hiyen go bana hitek yenbe gogo dufayniniñdeb hugiñej gergen po heñ hite. Al Kuruny়en sanjñ turñuñ yañ gobe iginj wor po, kanduk kurayen kurayen kurun gote folek wor po.

18 Niŋgeb neŋbe megen niŋ det kawan yentek goyen yad yad niŋ ma nurde hityen. Det kura Al Kurunyen gasuŋde niŋ goyen yad yad niŋ po nurde hityen. Gobe megen niŋ det kawan yentek gobe hugineŋ ma hinayin̄ gega, Al Kurunyen gasuŋde niŋ det gobe gwahader hinayin̄ geb, goyen yad yad niŋ po nurde hityen.

5

1 Be, ga dineŋ hime gabe megen heŋya ulniniŋ ya yara gayen kamtekeb bida henayin̄ geb, gago dineŋ hime. Nende ya wor po gwahader hinayin̄ gobe Al Kuruŋ beleŋ gasuŋmiŋde yirde dunyen̄ yeŋ nurde hite. Ya gobe al haninđe ma yirnayin̄, Al Kuruŋ beleŋ po yiryeŋ.

2 Niŋgeb megen gar ulniniŋ gaya heŋ kanduk yeneŋ heŋyabe kame Al Kurunyen gasuŋde niŋ ulniniŋ gergeŋ goya heŋ heŋ niŋ doyaŋ heŋ hityen.

3 Doyaŋ heŋ hityen gobe kame kamteke Al Kuruŋ beleŋ ulniniŋ gergeŋ ulin umja yara hor yirde dunke tonniniŋbe kupsoŋ ma hiyyen̄ geb, gogo doyaŋ heŋ hityen.

4 Fudinde, kamde ulniniŋ ga yubul titewoŋ yen ma nurde hite. Gwahade yarabe ulniniŋ gergeŋ Al Kuruŋ beleŋ yirde dunyen̄ goyen hor yirde dunwoŋ yeŋ nurde hite. Gogab ulniniŋ megen niŋ kame bida hetek gayenbe Al Kurunyen gasuŋde niŋ ulniniŋ gergeŋ gore gasuŋeŋ tiyyen̄. Niŋgeb goyen goke po dufay heŋ doyaŋ heŋya daha naŋa gab forok yeweŋ tiya yeŋ kandukŋeŋ nurdeb ŋuraoŋ teŋ hityen.

5 Be, Al Kurunjbe mata gwahade forok yeŋ yeŋ ge neŋ gayen diryinj. Irde mata goyen kame forok yiyyen gobe neŋ beleŋ fudinde yeŋ nurnayin yeŋbe gogo Holi Spirit dunyinj.

6 Niŋgeb goke teŋbe hugiŋej tareŋ po heŋ hityen. Irde megen gar ulniniŋ gaya henja Doyaŋ Al Kurunja awalik heŋ heŋ gobe ulniniŋ gergeŋ dunyen goya heŋ yeŋja bindere wor po hitek gwahade moŋ, gisaw yarham hite yeŋ nurde hityen.

7 Gega ga kuŋ hite gabe Doyaŋ Al Kurunjbe dilniniŋde keneŋja ma kuŋ hite. Kawan ma keneŋ hite gega, dufayniniŋ po yeŋ ge tareŋ irdeya kuŋ hite.

8 Fudinde, neŋbe dufay go hende saŋiŋ heŋ hityen. Irdeb ulniniŋ ga yubul teŋ Doyaŋ Al Kuruj hitte hurkuŋ yeŋja hitewoŋ yeŋ nurde hityen.

9 Niŋgeb ulniniŋ gaya hite gayenter ma, yubul teŋ Doyaŋ Al Kuruj hitte hurkutek daw goyenbe yeŋ beleŋ amaneŋ nurtek mata po teŋ teŋ ge hitewoŋ yeŋ nurde hityen.

10 Gobe kame Yesu Kristu beleŋ al iginja buluŋja pota yirde gote muruŋgem yunyen goyenterbe neŋ tumjaŋ yeŋ diliŋ mar huwartek geb, gogo yeŋ amaneŋ nurtek mata po teŋ teŋ ge dufay heŋ hityen. Be, neŋ merere huwardeb megen gar ulniniŋ gaya henja mata teŋ hitiŋ kuruj gote muruŋgem yawartek. Yeŋ beleŋ gab mataniniŋ iginja buluŋja gote muruŋgem dunyenj.

Al Kurunja awalik heŋ heŋ

11 Niŋgeb Doyaŋ Al Kuruŋ palap irde kafura ird ird matabe dahade goyen keŋkela nurde hityen geb, al hoyaq wor nurde gama irnayin yeŋ mere yird yird niŋ kurut yeŋ hityen. Neŋ beleŋ meten go teŋ hityen gobe Al Kuruŋ beleŋ neŋbe al gwahade yeŋ keŋkela nurd duneŋ hikeya meten go teŋ hityen. Niŋgeb deŋ wor bitiŋ bana mat keŋkela nurd duneŋ hiwoŋ yeŋ nurde hite.

12 Be, ga dinen hite gabe neŋ gayen turuŋ dirnaŋ yeŋ kurut yeŋ hite? Moŋ, gwahade moŋ. Gwaha titheŋbe deŋ ge meten teŋ hinhet goke dindiken ge turnuŋ yan nurde aman heŋ hinayin yeŋbe gago dinen hite. Gogab al kura al deŋem yan heŋ heŋ ge po nurdeb mata igiŋ al biŋde mat forok yeŋ hanjen goke ma nurde hanjen mar gote mere goyen deŋ beleŋ igiŋ wol henayin.

13 Neŋbe gwahade geb, nindiken ge ma nurde hityen. Niŋgeb al kura beleŋ neŋ gayen kukuwa heŋbe mata gogo teŋ haŋ yeŋ denen hinayin gobe Al Kuruŋ niŋ po teŋbe gogo teŋ hitek. Irde keŋkela dufay heŋ mata teŋ haŋ yeŋ denen hinayin go wor deŋ ge teŋbe gogo teŋ hitek.

14 Gobe Yesu Kristu beleŋ neŋ gayen bubulkunye wor po yeŋ nurd duntiŋ gore bininiŋde mat wor po yeŋ ge meten teŋ hitek po dirde hi geb, gogo gwaha teŋ hitek. Irde det uŋkureŋ kura bebak titiŋyen hite gobe gahade: al uŋkureŋ Yesu Kristu beleŋ al megen niŋ kuruŋ gate mata buluŋmiŋ ge teŋ kamyin geb, go mar goyen wor tumjan kamtiŋ yara heŋ mata buluŋ gote yufuk bana ma haŋ.

15 Yesu Kristu kamyin gobe albe yiŋgeŋ ge po

ma nurdeb yen ge teñ kamde sopte huwaryiñ al Yesu Kristu goke po hinayiñ yenþe gogo kamyiñ.

16 Niñgeb neñþe megen niñ alyen dufay hende huwarde al hoyanje mata goyen yenen igit ma buluñ tahañ ma yen hityen. Neñ wor bikkeñbe son heñ megen niñ alyen dufay hende huwarde Yesu Kristube al gwahade yen ma nurdeb buluñ mat nurd untirinj. Gega gayenterbe gwaha ma teñ hityen. Hubu wor po.

17 Niñgeb al kura Yesu Kristuya hiyen al gobe Al Kuruñ diliñde al gergen wor po hiyyen. Fudinde, det bikkekbe hubu heke det gergen igit goyen po forok yenayiñ

18 Det gergen kuruñ gote miñ albe Al Kuruñ. Yen beleñ Yesu Kristu teñ kerke wanþe neñ ge teñ kamyiñ. Al Kuruñbe gwaha mat neñya awalik hitiriñ. Irdeb al hoyanje wor yenþa awalik heñ hinayiñ yen meten dunyinj.

19 Fudinde, alya bereya megen hañ gore Yesu Kristuya hikeb Al Kuruñ beleñ awalik yirde mel gote mata buluñ goke ma nurde hiyen. Irde yenþa mel goya awalik heñ heñ mata goke tagalde tukuñ tukuñ meten goyen neñ gayen dunyinj.

20 Niñgeb neñþe Yesu Kristu niñ teñþe meremiñ basañ heñ tagalde hite. Irde Al Kuruñ beleñ deñ ge nurde mere dirtiñ goyen momoñ dirde hinhet. Niñgeb Al Kuruñya awalikde hinayiñ yen Yesu Kristu niñ teñþe gago eseñ mere dirde hite.

21 Al Kuruñbe neñ gayen Yesu Kristuya heñ yinþeñde alya bereya huwak henayiñ yenþe Yesu Kristu mata buluñ miñmoñ goyen neñ ge teñ mata buluñ miñyanj al yara iryinj.

6

¹ Irde Al Kuruŋ beleŋ bunijen dirde igin igin dirde hiyen goyen det titmiŋen kura yeŋ ma nurde hinayin. Neŋbe Al Kuruŋyen meteŋ mar kadtin geb, gago mere tareŋ po dirde hite.

² Goke teŋbe Al Kuruŋ beleŋ asanŋminde gahade yirinj:

“Deŋ igin dirtek nalu hekeb gusuŋaŋtiŋ nurmirinj.

Irde dumulgaŋ teŋ teŋ nalu hekeb faraŋ durmirinj,” yitiŋ. *Aisaia*

49:8

Ninjeb gayenter gayenbe Al Kuruŋ beleŋ igin dirtek nalu, irde dumulgaŋ teŋ teŋ nalu geb, Al Kuruŋ beleŋ bunijen dirde igin igin dirde hi goyen det titmiŋen kura yeŋ ma nurde hinayin.

Polbe kanduk kurayen kurayen bana hinhin

³ Be, neŋbe al kura Al Kuruŋ gama irniŋ yekeb beleŋmiŋ pet pet ma teŋ hityen. Gogab al kura beleŋ meteŋniniŋ ge ulniniŋde merem yaŋ ma dirnayin.

⁴ Gwaha titŋenbe mata teŋ hityen goreb neŋ gayen Al Kuruŋyen meteŋ mar yeŋ kawan irde hanj. Mata teŋ hityen gobe gahade: kanduk yeneŋ mukku ma teŋ goya goya tareŋ po heŋ hityen. Neŋbe kanduk karkuwaj kurayen kurayen bana hityen.

⁵ Kurareb muduneŋ hinhan, koyare derde hinhan. Irde kurareb al gabu irde buluŋ buluŋ dirde hinhan. Be, kurarebe meteŋ sanŋin po teŋ wawuŋ ma ferde hinhet. Irde biŋge kamde hinhet.

6 Neŋbe Al Kuruŋ diliŋde mata wukkek po teŋ hityen, Al Kuruŋ keŋkela nurd uneŋ yeŋya awalikde hityen, al kura matamiŋ igin hewoŋ yeŋ doyan heŋ heŋ ge piŋeŋ ma heŋ hityen, al hoyan igin igin yirde hityen. Irde Holi Spiritya heŋ bininiŋde mat fudinde wor po al hoyan niŋ amaneŋ nurd yuneŋ hityen.

7 Irde mere fudinde po tagalde hityen, irde Al Kuruŋyen tareŋde meteŋ teŋ hityen. Irde asogoniniŋ unŋuraya fulenja teŋ teŋ ge fulenjare niŋ bidila yara mata huwak goyen tareŋ po yanarde hityen. Hanniniŋ yase belen po moŋ, tapa belen manaŋ yanarde hityen.

8 Be, al kurabe deŋniniŋ turŋuŋ yaŋ dirde, kurabe ulniniŋde merem yaŋ dirde hanjen. Irde al kurabe neŋ ge buluŋ mat tagalde hanjen, kurabe igin mat tagalde hanjen. Be, al kura belen neŋbe usi mar dineŋ hanjen gega, neŋbe mere fudinde po teŋ hityen.

9 Neŋbe al kura ma nurd duntiŋ yara hityen gega, al budam nurd duneŋ hanjen. Irde kamtek wor po hityen gega, gago dilniniŋ gergeŋ hite. Irde muduneŋ buluŋ dirde hanjen gega, kamde ma hityen.

10 Neŋbe nindigen ge buniŋeŋ nurde hitek yara gega, hugiŋeŋ aman heŋ hityen. Irde neŋbe al siksukŋeŋ deneŋ hanjen gega, al budam faraŋ yurteke igin heŋ hanjen. Nenbe megen niŋ detniniŋ miŋmoŋ hityen gega, Al Kuruŋyen gasuŋde niŋ detbe epte wor po hityen.

11 Be, deŋ Korin taunde niŋ mar, deŋ mere dirde heŋyabe mere kura bana ma yerde hityen.

Bininiñdebe deñ ge po nurde hityen.

¹² Deñ ge amanęñ nurt nurt mata gobe bada ma heñ hityen. Goyenpoga deñ beleñ neñ ge amanęñ nurt nurt mata goyen bada heñ hanj.

¹³ Niñgeb bininiñde den ge nurde hite gwahade goyen po, deñ wor bitinđe mat wor po neñ ge nurde hinayinj. Mere gabe igiñ bebak tinayinj yen al kura urmiñ bebak titek mat saba iryenj go gwahade goyen mere dirde hime.

Nejbe Al Kurunyen ya balem

¹⁴ Be, deñbe Al Kurun niñ dufayminj sanjinj ma irtinj marya gabu ma heñ hinayinj. Gobe mata huwakya mata bulunyabe hoyaj hoyaj wor po, irde hulsiya kidomaya wor epte ma gabu hiriryeñ.

¹⁵ Irde Yesu Kristuya Satanyabe epte ma awalikde hiriryeñ. Irde Yesu niñ dufayminj tareñ irtinj marya al gwaha ma teñ hanj maryabe hoyaj hoyaj wor po.

¹⁶ Irde Al Kurunyen ya balemya uñgura dolonj yird yird ya goya wor hoyaj hoyaj wor po geb, gago dineñ hime. Fudinde, neñbe Al Kurun gwahader hitinj gote ya balem wor po. Goke teñbe Al Kurun beleñ asanjminde gaha yiriñj:

“Nebe mel goya heñ yenja kuñ heñ.

Irde yende Al Kurun hemekeb yenbe nere alya bereya henayinj.” *Liwai 26:11-12;*

Yeremaia 32:38; Esekiel 37:27

¹⁷ Niñgeb Doyañ Al Kurun beleñ,

“Deñbe mata bulun mar goyen bana mat siñare katenj hoyaj hinayinj.

Det kura delner buluŋ gobe go ma tanarde hinayinj.

Merene gayen gama irde hinayinjbe dawareŋ.

Asaia 52:11; Esekiel 20:34,41; Yuwarwar 18:4

18 “Irdeb nebe Nanatinj hemekeb deňbe urne weňya werne weňya henayinj.

Mere gabe Doyan Al Kuruj tareňmiŋ kuruj wor po gore tiyyiŋ,” yitiŋ hi. *2 Samuel 7:14; 7:8; Yeremaia 31:9*

7

¹ Be, kadne yago, Al Kuruj beleŋ biňa gwahade nej hitte tiyyiŋ geb, ulniniňya tonniniňya buluŋ yirtek det kuruj goya tumňaŋ ma heňbe mataniniňbe wukkek po yirde hitek. Irde Al Kuruj palap ird ird mata teŋ Al Kuruj diliňde wukkek heň heňniniň kuruj gobe upsiňen wor po irtek.

Polbe Korin niŋ mar Yesu niŋ biŋ mulgaŋ hamıŋ goke aman̄ hiriŋ

² Be, deňbe bitiňde nej ge nurde hinayinj. Neňbe al kura buluŋ ma yirde hityen, irde al kurate dufay buluŋ ma yirde hityen. Irde almet det komkom ma heň hityen.

³ Ga dineŋ hime gabe deň beleŋ mata buluŋ tike goke ma dineŋ hime. Neňbe bininiňde mat deň ge amanęŋ nud dunęŋ hityen geb, diltiŋ gergen hinayinj ma kamnayıŋ kura goyenbe nej manan̄ gwaha po titek yeň nurde hityen goyen bikken momon̄ dirmiriň.

⁴ Nebe deň ge hekken wor po nurde himyen. Irde dende matatiŋ goke nigen̄ ge turuŋ turuŋ

wor po tej himyen. Dej mata igin tej hanjen gore sanjin wor po nirde hiyen. Irde kanduk kurayen kurayen bana himyen gega, amanjen wor po nurde himyen.

5 Fudinde, nejbe Masedonia naŋa bana goj forok yejbe kanduk bana po hinhet geb, ulniniŋde kura muŋ falmuknej ma hinhet. Goj hinhetyabe kanduk kurayen kurayen kurhan mat mat forok yej hinhan. Irkeb asogo dirde haŋ marya kadomde tej hinhet, irde bininiŋdebe kafura hej hinhet.

6 Goyenpoga kanduknej nurde haŋ mar biŋ yurum yird yird al Al Kurun beleŋ Taitus goyen nej hitte waŋ waŋ beleŋ kerd unkeb wake keneŋbe bininiŋ yurum hiriŋ.

7 Goyenbe yej wayyiŋ goke po ma aman hitiriŋ. Dej beleŋ Taitus goyen biŋ yurum iramiŋ goke wor amanjen nurtiriŋ. Dej beleŋ ne nentek wor po dirde hi, irde kanduk bana hime gake ne niŋ buniŋej nurdeb uguŋ po dufay hej haŋ goyen momoŋ niryiŋ. Irkeb goke manan amanjen wor po nurmiriŋ.

8 Be, haŋkapyɑ asaŋ kaŋ dunmiriŋ goyen kapyan hejbe bitinje misiŋ nuraminiŋ goke buniŋej nurde hinhem. Gega misiŋ nurde hinhan gobe ulyanje ma kuyen yej nurdeb gayenterbe goke kanduknej ma nurde hime.

9 Gayenterbe asaŋ gwahade kaŋ dunmiriŋ goke amanjen nurde hime. Gobe bitiŋ misiŋ kateŋ kateŋ mata dirmiriŋ goke moŋ. Dej beleŋ asaŋ go kapyan hejbe bitiŋ misiŋ nurdeb mata buluŋtiŋ yubul tej Al Kurun niŋ bitiŋ mulgaŋ

hamin̄ geb, goke aman̄en nurde hime. Deñbe kandukneñ nuramiñ gobe Al Kurun̄ wor deñ beleñ gwahade nurwoñ yeñ nurde hinhan geb, Al Kurun̄ diliñde neñ beleñ bitiñ misiñ kateñ kateñ mata dirtiriñ yeñ ma nurde hime.

10 Be, al kura biñ misiñ nurdeb mata buluñmiñ yubul teñ Al Kurun̄ niñ biñ mulgañ henayiñ gobe Al Kurun̄ beleñ dufay go kerd yunkeb gogo tinayıñ geb, Al Kurun̄ beleñ yumulgañ tiyyen̄. Irkeb biñ misiñ nurnayıñ goke buluñeñ ma nurnayıñ. Munañ biñ misiñ nurnayıñ goyen megen niñ dufayde mat watiñ kenem biñ misiñ gore kamde kamde mata forok yirkeb kamnayıñ.

11 Niñgeb bitiñ misiñ goyen Al Kurun̄ beleñ forok irke nuramiñde mat da mata igin̄ deñ hitte forok yeñ hinhan goyen goke dufay henañ ko. Matatiñbe gahade: Al Kurun̄yen mere gama irtek po nurde hinhan, matatiñ huwa ird ird niñ po kurut yeñ hinhan, mata buluñ goke igin̄ ma po nurde hinhan, Al Kurun̄ palap irde kafura wor po irde hinhan, irde ne nentek wor po nurde hinhan, al hoyan̄ niñ wor po nurde hinhan, irde mata buluñ teñ hañ mar huwa yird yird niñ wor po nurde hinhan. Mata kuruñ gayen teñ heñyabe dindigen̄ goyen muñ kura soñ ma hitiñ hañ gobe al beleñ denen̄ bebak teñ hinhan.

12 Niñgeb asan̄ kañ dunmiriñ gobe dindigen̄ uliñ al kura kadom buluñ yirtiñ mar goke teñ asan̄ gogo ma kamiriñ. Irde buluñ yirke biñ misiñ nuramiñ mar goke manañ ma kamiriñ. Gwaha titñeñbe neñ beleñ Al Kurun̄ diliñ mar deñ ge dufay kuruñ wor po heñ hityen goyen dikala dirmewoñ yeñ nurdeb asan̄ gogo kamiriñ.

13 Niŋgeb matatiŋ kuruŋ goke teŋ neŋbe tareŋ heŋ hityen.

Goyenbe go po moŋ. Tatusbe deŋ beleŋ tumŋaŋ faraŋ urke tareŋ hiriŋ geb, amanęŋ wor po nurde hinhan goyen keneŋbe neŋ wor amanęŋ wor po hitirin.

14 Nebe yeŋ hitte deŋ ge turuŋ turuŋ timiriŋ. Be, yeŋ goyen deŋ hitte kukeb igiŋ igiŋ po iramiŋ geb, goke kura memya hetek ma hinhem. Neŋbe hugiŋeŋ mere fudinde po dirde hinhet. Niŋgeb goyen po gama irde deŋ ge Tatus hitte turuŋ turuŋ titiriŋ gobe yingeŋ kuŋbe fudinde kinyin.

15 Yeŋbe deŋ beleŋ merene gama irde yeŋ palap irde kafura irde gargar irde hinhan goyen goke dufay heŋbe hi kuruŋ gabe deŋ ge hugiŋeŋ amanęŋ wor po nurde hi.

16 Niŋgeb nebe igiŋ deŋ ge hekken wor po nurtek hime goke amanęŋ nurde hime.

8

Al faraŋ yurd yurd mata

1 Be, kadne yago, neŋbe Al Kuruŋ beleŋ Yesuyen alya bereya Masedonia naŋa bana hanęŋ goyen buninęŋ yirde igiŋ igiŋ yirtiŋ goyen deŋ nurwoŋ yeŋ nurde momoŋ dirniŋ tihit.

2 Mel gobe kanduk kuruŋ wor po bana hinhan, irde det miŋmon wor po gega, al hoyan gwahade hinhan mar goyen keŋkela wor po faraŋ yurde hinhan.

3 Fudinde, mel gobe det yuntek kura hikeb tumiŋ yuneŋ hinhan. Goyenbe go mun po moŋ. Epte ma faraŋ yurtek goyen wor daha mat kura

faraŋ yurniŋ yeŋ kurut wor po yeŋ hinhan. Ga
dineŋ hime gabe fudinde dineŋ hime. Mel gobe
dufaymiňde wilakňeŋ nurdeb

⁴ Al Kurunyen alya bereya det niŋ amu heŋ
haŋ mar faraŋ yurd yurd goke ug po gusuŋaŋ
diramiň. Al faraŋ yurd yurd mata gobe Al Kurun
diliňde mata igin wor po yeŋ nurdeb neŋ beleŋ
ok yineŋ yineŋ ge gusuŋaŋ diramiň.

⁵ Irkeb dufayniniňdebe mel goyen al hoyan
faraŋ yurniŋ yeŋ hora daw yunnaiň yeŋ ok
yintirin. Gega mel gobe neŋ nurde hinhet goyen
fole irdeb igin wor po tiyamň. Mehenđe wor
pobe, “Neŋbe Al Kurunyen,” yeŋbe yinjeŋ wa
Al Kurun unamiň. Irde gab Al Kurunyen dufay
gama irdeb, “Neŋbe Yesuyen mere basaŋ marte
yufukde hitek,” yamiň.

⁶ Goke teŋ neŋbe Taitus beleŋ deŋ hitte kun
al faraŋ yurd yurd niŋ hora gabu ird ird meten
bikkeň miň uryin goyen deňa heŋ pasi irnaiň
inęŋbe hulyaŋ irtiriň.

⁷ Deŋ mata teŋ haňyen kuruŋ gobe igin wor
po. Al Kurun niŋ hekken nurd nudya meremiň
tagal tagalya dufaymiň bebak teŋ teňa goyen
igin wor po teŋ haňyen. Irde meteňmiň keňkela
po titek dufaytiň manaŋ kuruŋ wor po. Irde neŋ
ge amanęŋ nurd nurd manaŋ kuruŋ wor po yeŋ
deneŋ hityen. Deňbe gwahade geb, det kuran
amu heŋ haŋ mar faraŋ yurd yurd mata goyen
manaŋ keňkela wor po teŋ hinayıň.

⁸ Ga dineŋ hime gabe gwaha tinaŋ yeŋ ma
dineŋ hime. Gwahade yarabe al hoyan mata igin
teŋ haŋ goyen bebak dirmekе nurde gama ir-

nayinj ma wasak tinayinj goyen nureñ yeñbe gago momonj dirde hime. Gogab deñ beleñ fudinde al hoyanj niñ amanjen nurde hañ ma dahade goyen bebak tiyen.

9 Ga dinenj hime gabe Doyan Al Kurunjininiñ Yesu Kristu beleñ buninenj dirde iginj iginj dirde hiyen goyen deñbe nurde hañ geb, gago dinenj hime. Yeñbe det kurunj gate miñ al gega, deñ ge teñ detmiñ kurunj goyen yubul teñ al siksukneñ yara hirinj. Gogab Al Kurunj diliñde det kurunj gote miñ mar henayinj.

10 Niñgeb al hoyanj faranj yurd yurd mata goyen daha mat tinayinjbe iginj yenj goke momonj direñ tihim. Be, dama kuñ imoyerterbe deñ wa al faranj yurd yurd niñ nuramiñ. Irde deñ wa al faranj yurd yurd metej goyen miñ uramiñ.

11 Niñgeb gayenter faranj yurd yurd metej gobe pasi irnayinj. Hañkapyä al faranj yurd yurd metej niñ wilaknejur nuramiñ gwahade po metej goyen pasi irnayinj. Dettij dahade kura hike yeneñbe go po yade gore faranj yurnayinj.

12 Gwaha tinayinj dinenj hime gobe samunjtij dahade hañ goyen wilaknejur nurdeb al faranj yurnayinjbe Al Kurunj beleñ goke amanjen nuryenj geb, gago dinenj hime. Samunjtij budam kenem budam yunayinj, munaj budam moñ kenem gwahade po al faranj yurnayinjbe irawakde Al Kurunj beleñ goke amanjen nuryenj.

13-14 Goyenbe neñbe al hoyanje kanduk yade supahaktijde yertek yenj ma dinenj hime. Gwaha titnejbe gayenter samunjtij budam hañ goyen yadeb al hoyanj det niñ amu heñ hañ mar goyen

faraŋ yurnaiŋ gobe igin yen nurde hite. Gogab kame kura deŋ beleŋ det kuraŋ amu hekeb mel gore wor samuŋmiŋ budam goyen kura pota yirde faraŋ durnaiŋ. Gogab kadom faraŋ mata goyen tuŋjande teŋ hinayiŋ.

¹⁵ Go mata goke teŋbe Al Kurunyen asanđe gahade katiŋ hi:

“Al kurabe budam yawaryiŋ gega, budam moŋ. Munaŋ al kurabe budam ma yawaryiŋ gega, iginde yawaryiŋ,” yitiŋ hi. *Yumulgaŋ 16:18*

Taitusya meteŋ kadomya

¹⁶ Be, ne beleŋ deŋ ge dufay heŋ himyen gwahade po, Al Kurun beleŋ dufay goyen go po Tatus binđe kiriyiŋ goke Al Kurun igin nurt uneŋ hime.

¹⁷ Gobe neŋ beleŋ hulyaŋ irtiŋ goyen igin ireŋ dinuŋ, irde deŋ hitte kuŋ kuŋ niŋ wilakneŋ po nurde dufaymiŋ saŋiŋ po kerde deŋ hitte kweŋ dinuŋ geb, goke Al Kurun igin nurt uneŋ hime.

¹⁸ Irde yen kuyen goyenter kadniniŋ kura teŋ kerteke Tatusya tumňaŋ kuriryen. Kadninin gobe Yesu niŋ yitiŋ mere igin goke meteŋ keŋkela teŋ hike Yesuyen alya bereya sios beleŋ turuŋ irde hanjen.

¹⁹ Goyenbe go muŋ po moŋ. Al gobe neŋ beleŋ al hoyan faraŋ yurd yurd niŋ sios beleŋ hora gabu irtiŋ goyen yukuŋ yuneŋ yuneŋ meteŋ tiniŋ titeke sios gore deŋya kuŋ hitek albe gago yen basiŋa iramiŋ geb, neŋya kuŋ hityen. Be, hora gabu irtiŋ goyen yukuŋ yuneŋ yuneŋ meteŋ gobe Doyaŋ Al Kurun deŋem turňuŋ yan irniŋ yenbe meteŋ go teŋ hityen. Irde al faraŋ yurd yurd dufay niŋ

tareŋ po heŋ hityen goyen al yikala yirniŋ yeŋbe gogo meteŋ go teŋ hityen.

20-21 Be, neŋbe Doyaŋ Al Kurunyɑ alyat diliŋde huwak mat mata teŋ teŋ niŋ kurut wor po yeŋ hityen. Niŋgeb al faraŋ yurd yurd niŋ aman dufayde hora gabu irtiŋ kuruŋ gayen doyaŋ irde heŋyabe moŋgo al kura belen neŋ daha mat hora doyaŋ irde hite goyen goke buluŋ mat tagal dunnak yeŋbe kenkela doyaŋ irde hityen.

22 Be, Tatusya al goya kureŋ tikeyabe kadniniŋ hoyan kura irem goya tumŋaŋ kunayiŋ. Al gobe al faraŋ yurd yurd niŋ dufay kuruŋ po heŋ hiyen gobe belen hoyan mat hoyan mat keneŋ bebak teŋbe fudinde teŋ hi yeŋ nurde hityen. Irde deŋ belen al faraŋ yurd yurd meteŋ goyen fudinde teŋ hinayiŋ yeŋ nurdeb deŋya heŋ meteŋ go timewoŋ wor po yeŋ nurde hi.

23 Be, Tatusbe deŋ ge teŋ meteŋ kadne hiriŋ. Yeŋbe neya heŋ meteŋ teŋ har. Irde kadniniŋ irawa kura Tatusya irde deŋ hitte kuriryen gobe gar niŋ Yesuyen alya bereya gor kutiŋ yarabe al iraw gogo kuŋ Yesu Kristu turuŋ irtek meteŋ teŋ hiriryen.

24 Niŋgeb deŋ belen al hoyan niŋ amanen nurde faraŋ yurde hanj goyen mel karwo goyen yikala yirnayiŋ. Irke deŋ ge turuŋ turuŋ teŋ hityen goyen dahade nin gwaha teŋ hityen goyen keneŋ bebak tinayiŋ. Irkeb Yesuyen alya bereya kuruŋ gayen tumŋaŋ nurnayiŋ.

9

Kadtıŋ Yesuyen alya bereya faraŋ yurnayiŋ

¹ Be, Al Kuruňyen alya bereya Yudia naňa bana haň goyen faraň yurd yurd niň deň goyen sopte mere dirtek yeň ma nurde hime.

² Gobe deň beleň mel go faraň yurtek po nurde haň goyen nurde hime geb, gago dineň hime. Nebe matatiň goke nigeň ge turuň turuň teň hinhem. Irde deň Akaia naňa bana goň niň mar beleň Yudia naňare niň mar goyen faraň yurniň yeň dama kuj imoyenter hora gabu ird ird miň uramiň goyen Yesuyen alya bereya Masedonia naňa bana goň niň mar momon yirmiriň. Irkeb faraň yurd yurd dufay tareň gote merebe mel gore nurdeb al budam wor po biň harkeb al faraň yurtek yeň hora gabu iramiň.

³ Goyenbe da misiňde Taitusya kadom waranja goyen deň hitte yad yermekе kuniň tahaň? Gobe deň beleň al faraň yurde haň goke turuň turuň teň himyen goyen usi tenň hi ninnak yeňbe gago yad yermekе kuniň tahaň. Gogab mel gore kuj dinkeb ne beleň dinmiriň gwahade po horatň gabu irde pasi heň al faraň yurd yurd niň gitik tinayıň.

⁴ Goyenbe Masedonia niň al kura mere momončiň tagalmeke nurtiň mar goyen neya tumňaň deň hitte kuňbe deň goyen al faraň yurd yurd niň gitik ma titiň hike dennayıňbe deň ge hekkenň nurde momon yirmiriň goke memyak wor po nureň. Deň manaq fudinde goke memyak nurnayıň geb, goke mere ma tiyeň.

⁵ Niňgeb mata gwahade ma forok yewoň yeň nurdeb Taitusya kadom irawaya go wa deň hitte kuňbe bikkeň al faraň yurd yurd niň amaň du-

fayde hora gwahade yertek yeŋ momoŋ diramiŋ goyen aranęŋ yerde pasi irnayıŋ yeŋ hulyaŋ yirde hime. Gwaha mat hora gabu irnayıŋbe al hoyan beleŋ gwaha tinaŋ dinkeya ga ma hora yernayıŋ, dufaytiŋde wilakŋeŋ nurdeya yernayıŋ.

⁶ Mere ga dirde hime gote miŋbe gahade: al kura biŋge budam ma haryeŋbe igineŋ budam ma yawaryen. Munan budam haryeŋbe budam po yawaryen.

⁷ Niŋgeb al kura hora gwahade keren yeŋ nurdeb biŋde mat wilakŋeŋ nurdeya kiryeŋ. Piŋeŋ hende ma kiryeŋ. Irde al hoyan beleŋ gwaha tiya inke goke kandukŋeŋ nurde kiryeŋbe igin moŋ. Al Kurunybe al kura amanęŋ nurdeya detmiŋ uneŋ hiyen al goke po amanęŋ nurde uneŋ hiyen geb, gago dineŋ hime.

⁸ Irde Al Kurun beleŋ deŋ goyen bunijeŋ dirde igin igin dirde hiyen gobe kurun wor po geb, deŋ beleŋ det kuraŋ nurde hinayıŋ kurun gobe yeŋ beleŋ duneŋ hiyen. Irkeb det kuraŋ amu ma heŋ hinayıŋ. Irde deŋ beleŋ meteŋ igin daha kura titek nurde hinayıŋ kurun goyen hugiŋeŋ igin ala teŋ hinayıŋ.

⁹ Niŋgeb goke teŋbe Al Kurunyen asanje gahade katıŋ hi:

“Yeŋbe al kura det niŋ amu heŋ haŋ mar aman dufayde detmiŋ yuneŋ hiyen.

Matamıŋ huwakbe hugiŋeŋ hiyen,” yitiŋ hi. *Tikinj 112:9*

¹⁰ Niŋgeb Al Kurun beleŋ yasun al biŋge muyken unke harke biŋge sasonęŋ yirde uneŋ hiyen gwahade goyen po, deŋ beleŋ mata huwak al faraŋ yurd yurd belŋeŋ kurayen kurayen goyen

Al Kuruŋ beleŋ duneŋbe gote igineŋ wor budam forok yiryenj. Mata huwaktiŋ gobe gwaha mat kuruŋ heŋ hiyenj.

11 Fudinde, Al Kuruŋbe deŋ beleŋ hugiŋeŋ al budam faraŋ yurde hinayin yeŋbe samuŋ budam duneŋ hiyenj. Gogab horatiŋ neŋ beleŋ yade yuntekeb al budam beleŋ goke Al Kuruŋ niŋ iginj nurd uneŋ hinayinj.

12 Deŋ beleŋ al faraŋ yurd yurd meteŋ go teŋ hiket Al Kurunyen alya bereya det kuraŋ amu heŋ hanjen gore yawarnayinj. Goyenbe go muŋ po moŋ. Deŋ faraŋ yurde hinayinj goke al budam Al Kuruŋ niŋ iginj wor po nurd uneŋ hinayinj.

13 Deŋ beleŋ al faraŋ yurd yurd meteŋ go teŋ hiket al hoyan niŋ amaneŋ nurd yuneŋ haŋ gobe fudinde yeŋ nurdeb Al Kuruŋ turuŋ irnayinj. Irde Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere iginj goyen fudinde yeŋbe gama irde haŋ, irde horatiŋde mel goya al hoyan kuruŋ goya goyen faraŋ yurde haŋ goke al budam Al Kuruŋ turuŋ irnayinj.

14 Irde Al Kuruŋ beleŋ buniŋeŋ dirde iginj iginj dirde hi gobe kuruŋ wor po goyen mel gore keneŋbe deŋ ge amaneŋ nurd duneŋbe deŋ ge Al Kuruŋ gusuŋaŋ irde hinayinj.

15 Be, Al Kuruŋ beleŋ detminj iginj damum moŋ dulij duneŋ hiyen gobe kuruŋ wor po gwahade kura yetek moŋ goke Al Kuruŋ iginj wor po nurde uneŋ hitek!

10

Pol niŋ buluŋ mat tagalde haŋ mar goke yiriŋ

¹ Be, deŋ haŋ bana goyen al kura beleŋ ne niŋ bulun mat yeke mere momoŋmiŋ nurminj. Meremiŋbe gahade: “Polbe neŋya heŋyabe ka-fura dirde mere sanŋiŋ ma dirde hiyen. Gega gisaw heŋbe asanđeb mere tareŋ po dirde hi,” yeŋ hanjen. Deŋ beleŋ ne niŋ gwaha yeŋ hanjen gega, ne Polbe Yesu Kristu beleŋ bekkenđe igiŋ mat al mere yirde hinhin gwahade goyen po, ne wor matatiŋ goke mere direŋ tihim.

² Mel goreb neŋ gayen gake yeŋ, “Megen niŋ mata gama irde haŋ,” dineŋ hanjen. Niŋgeb kunjbe denŋa gwaha yeŋ han mar goya tumnjan saba tareŋ po direŋ yeŋ nurde hime. Goyenbe gwaha dirtek ma nurde hime geb, go teŋ han mata gobe yubul po tinayiŋ yeŋ gago eseŋ mere dirde hime.

³ Fudinde, neŋbe megen gar hite gega, Doyan Al Kuruŋyen asogoya arde hityen gobe megen niŋ mar beleŋ arde hanjen gwahade ma arde hityen.

⁴ Fulenjare niŋ detniniŋbe megen niŋ marte fulenjare niŋ det gwahade moŋ. Hoyan wor po. Fulenjare niŋ detniniŋbe Al Kuruŋyen sanŋiŋ miŋyan geb, Al Kuruŋyen asogomde gasuŋde niŋ koya tareŋ wor po gobe det gore igiŋ upew urtek.

⁵ Niŋgeb nenbe gore po megen niŋ marte dufay kurayen kurayen goya yiŋgen ge turuŋ turuŋ teŋ tenŋa goyen walde pasi kerde hityen. Mata gwahade goreb Al Kuruŋ nurd unen yeŋya awalikde heŋ heŋ goyen pet teŋ hanjen geb, gogo pasi kerde hityen. Irdeb dufay kurayen kurayen al biŋde forok yeŋ hanjen goyen yad fere titŋen yirde Yesu Kristuyen dufay po gama irde hinayiŋ yeŋ yende yufukde po yerde hityen.

6 Irde deñ beleñ Al Kuruñyen mere keñkelä gama irde pasi heke gab meremiñ gama ma irde hañ mar goyen tumñañ mata gote muruñgem yuneñ yuneñ niñ gitik titek.

7 Goyenpoga deñbe det hende hendem po yeneñ miñ ma bebak teñ hanÿen. Niñgeb al kura yiñgeñ ge yeñ, “Neñbe Yesu Kristuyen al wor po,” yeñ nurde hañ, munañ neñ ge yeñbe, “Mel gobe Yesu Kristuyen al wor po moñ,” yeñ hañ. Goyenbe mel goyen yiñgeñ ge yeñ, “Neñbe Yesu Kristuyen al wor po,” yeñ nurde hañ kenem neñ wor gwahade hañ yeñ nurd dunnayiñ.

8 Gobe Doyañ Al Kurun beleñ deñne yañ niryiñ gobe dufaytiñ yeñ ge tareñ irtiñ goyen buluñ ird ird niñ ma deñne yañ niryiñ, deñ goyen sanjiñ dird dird niñ deñne yañ niryiñ geb, gago dineñ hime. Niñgeb deñne yañ niryiñ goke turuñ turuñ teñ hime goke memya ma heweñ.

9 Ne asañ kañ heñyabe deñ beleñ asaňne yeneñbe, “Pol beleñ kafura henäñ yeñ asañ kañ duneñ hiyen,” yeñ ma nurd nunwoñ yeñ nurdeya kañ himyen.

10 Gobe al kura beleñ, “Polbe asaňdeb mere tareñ wor po al beleñ nurde kandukñeñ nurtek mat kañ hiyen. Gega diliñde deneñbe mere keñkelä ma dirde hende hende po mere dirde hiyen,” yeñ hanÿen geb, gago dineñ hime.

11 Al gwaha yeñ hañ marbe neñ beleñ deñya ma heñ asaňde kañ duneñ hityen mere gobe dilniniñde deneñ mohoñniñde mere teñ hityen goya tuñande yeñ nurnayiñ.

12 Neñbe al kura neñ nurhet nurhet teñ hañ

marya awalik hetek ma dirde hi. Irde go mar goya heŋ ganunjbe iginj, ganunjbe buluŋ yetek ma dirde hi. Mel gobe yinjende dufay po gama irde al iginjbe gwahade gwahade, manaq al buluŋbe gwahade gwahade yeŋ nurdeb go hende huwarde yinjende mata yener hanjen geb, kukuwa wor po hitinjyen haŋ.

13 Goyenpoga neŋbe nindikeŋ ge mali mali turun turun ma teŋ hityen. Al Kurun beleŋ meteŋ duntiŋ goke po turun turun teŋ hityen. Al Kurun beleŋ meteŋ duntiŋ bana goŋbe deŋ hitte kuŋ meteŋ titek wor goŋ po hi geb, deŋ hitte kuŋ meteŋ teŋ hinhet goke turun turun teŋ hityen.

14 Neŋ beleŋ Yesu Kristu niŋ yitiŋ mere iginj goyen teŋ deŋ hitte kutiriŋ gobe neŋ beleŋ epte ma kutekde ma kutiriŋ. Denjbe neŋ beleŋ iginj kuŋ meteŋ titekde po hinhan geb, gogo kutiriŋ.

15 Ningeb neŋ ma kuŋ meteŋ titekde kuŋ al hoyan beleŋ bikken meteŋ titiŋ goyen neŋ beleŋ meteŋ titiŋ yeŋ turun turun ma teŋ hityen. Gwaha titneŋbe Yesu Kristu niŋ hekken nudr nudr mata goyen kurun heŋ hikeb neŋ beleŋ deŋ bana heŋ meteŋ teŋ hityen goyen wor kurun wor po hewoŋ yeŋ nurde hityen.

16 Gogab naŋa hoyan bana al kura beleŋ meteŋ miŋ ma urtiŋde manaq iginj kuŋ Yesu niŋ yitiŋ mere iginj goyen tagaltek. Gobe meteŋ kura al hoyan beleŋ bikken miŋ urtiŋ go hende meteŋ teŋ goke turun turun titek ma dirde hi geb, gago dineŋ hime.

17 Ningeb al kura turun turun tiye yeŋbe Doyan Al Kurun beleŋ meteŋ titiŋ goke po gab turun

turuŋ tiyyeŋ.

¹⁸ Gobe al kura goke igin inyeŋ albe Doyaŋ Al Kuruŋ po, al yiŋgeŋbe epte ma yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ hinayiŋ geb, gago dineŋ hime.

11

Polya usi aposelya

¹ Be, nebe deŋ beleŋ nurde muŋ kura kukuwamneŋ yara nurd nunnayiŋ mat mere kura direŋ tihim. Niŋgeb goke ma nurdeb nubul tike mere tiyeŋ.

² Be, Al Kuruŋbe alya bereyamiŋ beleŋ yeŋ ge ma nurde det hoyan niŋ kuŋ hiket goke biŋ ar yeŋ hiyen gwahade goyen po, ne wor deŋ beleŋ det hoyan niŋ po nurde haŋ goke bene ar yeŋ hi. Be, bere foŋeŋ kura alya ma kuŋ hitiŋ gwahade goyen al kura mekerd uneŋ hanjen gwahade goyen po, deŋ goyen al uŋkurenj Yesu Kristu po mekerd uneŋ yeŋ biŋa timiriŋ.

³ Goyenpoga haŋkapyə wor po unyum usi dufay kuruŋ miŋyaŋ gore Ewa usi irke mata buluŋde katyiŋ gwahade goyen po, bitiŋde mat fudinde wor po Yesu Kristu niŋ nurde meteŋ teŋ hinhan goyen tubul teŋ det hoyan niŋ naŋkeneŋ kuŋ hinak yeŋ kafuram nurde himyen.

⁴ Daniŋ mere ga dineŋ hime? Gobe al kura deŋ hitte waŋ neŋ beleŋ Yesu niŋ momoŋ dirtirŋ goyen ma momoŋ dirdeb mere hoyan momoŋ dirde haŋ gega, goke buluŋeŋ ma nurde igin yeŋ haŋ geb, gago dineŋ hime. Irde Holi Spirit neŋ beleŋ dunteke tamin goyen moŋ, mel gore hoyan wor po dunke fudinde yeŋ haŋ. Yesu niŋ yitiŋ

mere igin wor gwahade po, mel gore hoyan wor po dinke igin yen nurde hanj.

⁵ Deñ hitte wañ saba hoyan dirde hanj mar beleñ yinjen ge yen, “Neñbe Yesuyen mere basan mar aposel karkuwañ, irde aposel hoyan gote folek wor po,” yen hanj. Goyenpoga nebe mel gore epte ma fole nirtek hanj yen nurde hime.

⁶ Fudinde, nebe al beleñ nurde keñkela bebak titek mat mere teñ teñ al moñ. Gega nebe Al Kurunyen merebe keñkela wor po bebak teñ himyen. Neñbe gwahade teñ hityen goyen beljen budam mat keñkela wor po dikala dirde hityen.

⁷ Be, nebe Yesu niñ yitiñ Al Kurunyen mere igin goyen deñ hitte tagalde hinhem gega, goke damu nirnayin ma dineñ hinhem. Gobe neb mata gwaha mat nigenbe al deñjem moñ heñ deñbe al dentiñ yan dirmewoñ yen nurdeb gogo teñ hinhem. Goyenbe go teñ hinhem gobe buluñ teñ hinhem yen nurde hanj? Moñ, gwahade moñ geb!

⁸ Nebe deñ ge teñ meteñ teñ hinhem yabe naña hoyanje niñ sios beleñ faran nurde hora nunen hinhan. Niñgeb nebe deñ faran durd durd niñ teñbe mel gote hora kawe teñ hime yen nurde hinhem.

⁹ Irde deñya heñyabe det kurañ nurdeb faran nurnañ yen gusuñañ ma dirde hinhem. Gobe kadne yago Masedonia nañare niñ Yesuyen alya bereya kura beleñ det kurañ amu heñ hinhem goyen nunamiñ geb, deñ supahaktinde kanduk ma yerde hinhem gogo. Niñgeb deñya hinhetya faran niñ gusuñañ ma dirde hinhem gwahade po, kame wor supahaktinde kanduk kura ma kerde heñ.

10 Niŋgeb supahaktinde kanduk kura ma kerde himyen goke turuŋ turuŋ teŋ himyen goyen deŋ haŋ Akaia naŋa bana goŋ ninj al kura beleŋ epte ma utaŋ nirnayinj. Yesu Kristuyen mere fudindebe ne bana hi geb, fudinde wor po yeŋ hime.

11 Ga yeŋ hime gabe deŋ ge amanęŋ ma nurde duneŋ hime geb, gago yeŋ hime? Moŋ! Al Kuruŋbe ne beleŋ deŋ ge amanęŋ nurde duneŋ hime goyen keŋkela nurde hi!

12 Nebe teŋ himyen gwahade po muruŋgem moŋ meten teŋ heŋ. Gogab al kura yinjeng ge yeŋ, “Neŋbe Pol meten teŋ hi gwahade po teŋ hite,” yeŋ al momoŋ yirde yinjeng ge turuŋ turuŋ teŋ teŋ belŋenj ninj naŋkenenj haŋ mar gote beleŋmiŋ pet tiyeŋ.

13 Goyenbe daniŋ gwaha tiyeŋ? Gobe go mar gob usi aposel, al usi yird yird meten teŋ haŋ mar, irde al diliŋde Yesu Kristuyen aposel fudinde yeŋ denwoŋ yeŋ nurde usi mata teŋ haŋ mar geb, gogo yinjeng ge turuŋ turuŋ teŋ teŋ beleŋmiŋ pet tiyeŋ.

14 Satan wor igit yinjeng Al Kuruŋyen miyon tareŋmiŋ turuŋ yan goyen fakŋunđe heŋ al diliŋde forok yiyyen geb, usi aposel gore usi mata teŋ haŋ gobe det tiŋenj moŋ. Niŋgeb goke kukuwamŋenj ma nurde hime.

15 Niŋgeb Satan gote meten mar gore al diliŋde mata huwak niŋ meten teŋ haŋ mar yeŋ denwoŋ yeŋ nurde usi mata teŋ hanjen goke hurkuŋkat ma teŋ himyen. Matamiŋ gote muruŋgem buluŋbe nalu funaŋde yeŋ tetek go po tenayinj.

Polbe kanduk yeneŋ hin hin goke amaj hiriŋ

16 Be, sopte momoŋ direŋ tihim: deŋ haŋ bana goyen al kura ne niŋ yeŋ, “Polbe kukuwa,” ma yeŋ hinayiŋ. Goyenbe kukuwa yeŋ nennayiŋ goyen wor igiŋ. Gote merem moŋ geb, ne kukuwa al gare nigeŋ ge muŋ kura turuŋ turuŋ tiyeŋ goke buluŋeŋ ma nurd nunnayiŋ.

17 Ga dineŋ hime gabe Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ mere nuntiŋ goyen ma dineŋ hime. Nebe deŋ beleŋ kukuwa al nineŋ haŋ gwahade goyen po, kukuwa al heŋbe gago nigeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ hime.

18 Al budam wor po megen niŋ mata gama irde yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ teŋ hanjen geb, ne wor gwahade tiyeŋ.

19 Deŋbe dufay wukkekniniŋ yaŋ yeŋ nurde haŋ. Gega kukuwa mar pel yirtekdebe go mar goke buluŋeŋ ma nurde haŋ geb, deŋ wor kukuwa wor po!

20 Deŋbe al kura beleŋ meteŋ marmiŋ dulŋeŋ dirde iŋgogaha dirde han goke buluŋeŋ ma nurde hanjen. Irde usi dirde dettiŋ komkom heŋ, dapŋa dirŋeŋ yara dirde uluŋtiŋyaŋ seŋ durde hanjen gega, goke buluŋeŋ ma nurde hanjen.

21 Neŋbe saŋiŋniniŋ miŋmoŋ geb, deŋ beleŋ mata gwahade teŋ hanjen gwahade ma teŋ hi-tyen goke memyak nurde hime!

Goyenpoga al kura meteŋmiŋ goke turuŋ turuŋ tiyyeŋbe ne wor igiŋ meteŋne goke turuŋ turuŋ tiyeŋ. Mere dirde hime gabe sopte kukuwa yara heŋ mere dirde hime geb, ne niŋ yeŋ, “Yeŋbe al gwahade go,” yeŋ nurdeya ga merene nurnayiŋ.

22 Mel gobe yiŋgeŋ ge yeŋ, “Neŋbe Hiburu mar,” yeŋ hanj? Be, ne wor Hiburu mar al. Irde Israel mar yeŋ hanj? Gwahade kenem ne wor Israel niŋ al. Irde Abrahamyen asem weŋ yeŋ hanj? Ne wor Abrahamyen asem geb.

23 Irde mel gore Yesu Kristuyen meten mar yeŋ hanj? Ne wor Yesu Kristuyen meten al gega, mel gote folek wor po. Ga dineŋ hime gabe kukuwa al belen yeŋ hi yara dineŋ hime gega, fudinde dineŋ hime! Ne tareŋ po meten teŋ himyen gobe yende folek. Irde meten teŋ teŋ goke wawuŋ budam koyare hinhem gega, mel gobe wawuŋ budamde moŋ. Irde al belen wawuŋ budam mununeŋ hike soŋ soŋ kamde hinhem gega, mel gobe gwahade ma hinhan.

24 Wawuŋ siptesonjoŋde al beleŋ nukun Yuda mar diliŋde nerke Yuda mar beleŋ kaŋde wawuŋ 39 gayen nusulak nirke soŋ kammiriŋ.

25 Irde wawuŋ karwore Rom mar beleŋ nukun nukware mununamiŋ. Wawuŋ kurabe hora po mununamiŋ. Irde wawuŋ karworebe hakwa buluŋ hekeb soŋ kammiriŋ. Irde naŋkahal uŋkureŋya wawuŋ uŋkureŋya maybare hinhem.

26 Nebe naŋa kurayaŋ kurayaŋ kuŋ heŋyabe fe beleŋ soŋ nadé hinhan. Irde al gasa yirniŋ yirniŋ yirde kawe yirde hanjen mar beleŋ mununke soŋ soŋ kamde hinhem. Irde miŋniniŋ uŋkureŋ Yuda mar beleŋ mununke soŋ soŋ kamde hinhem. Al miŋ hoyan beleŋ wor gwahade po nirde hinhan. Taunyan heŋ, kurareb sawsawa po kuruŋ naŋa bana heŋ, kurareb makan alare heŋbe soŋ kamde hinhem. Irde al kura Yesu nurd uneŋ hite usi teŋ hanj mar gore buluŋ nirke soŋ kamde hinhem.

27 Nebe meteŋ kuruŋ po teŋ ulne misiŋ kuruŋ po kateŋ hinhem. Irde binderen kanduk forok yen hike wawuŋ kayaŋ teŋ himyen. Irde kurarebe biŋgeya feya niŋ kamde himyen. Irde kurarebe biŋge miŋmoŋ kuŋ himyen. Irde kurareb ulne umŋam moŋ geb, meŋe niŋ son kamde hinhem.

28 Kanduk kuruŋ yeneŋ hinhem go hendebe Yesuyen alya bereya sios kuruŋ goke manan dufay henjbe hugiŋeŋ kandukŋeŋ wor po nurde himyen.

29 Mel goyen kura yul yekeb ne wor yul yen himyen. Irde al kura mata buluŋde katkeb goke bene misiŋ wor po nurde himyen.

30 Munan det kura goke turuŋ turuŋ tiye yeweŋbe tareŋnem moŋ goyen kawan ird ird det goke po gab turuŋ turuŋ teŋ hen.

31 Doyaŋ Al Kuruŋninin Yesu Naniŋ Al Kuruŋbe neŋ beleŋ hugiŋeŋ turuŋ irde hitek al. Yeŋ beleŋ po gab mere dirde hime gayen usi yen ma nurde hi.

32 Ne Damaskus taunde hinhemyabe gor niŋ doyaŋ al kuruŋ Aretasyen meteŋ al beleŋ nad fere nire yen fulenja marmin hulyaŋ yirke nawarniŋ yen taun gote hora koya kuruŋ gote yamere pet tiyamiŋ.

33 Goyenpoga kadne beleŋ koya kuruŋ hende hoyan goyen yameŋde mat tiri bana nerde hulyaŋalde palgir nirke siŋare kateŋ busaharmiriŋ.

12

1 Be, kanduk kuruŋ bana hinhem goke tagalde

turuŋ turuŋ teŋ hime gayen hendeb hoyan niŋ wor sopte turuŋ turuŋ tiyen tihim. Gwaha tiyen goke det iginj kura ma teweŋ gega, mata kura yuwarwarte yenen himyen irde Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ det banare hitiŋ nikala nirde hiyen goke tagalde turuŋ turuŋ tiyen.

² Be, Yesu Kristu niŋ dufaymiŋ sanjiŋ irtiŋ al kura goyen nurde uneŋ himyen.* Al gobe dama 14 kurinj imoyenter Al Kuruŋyen gasunđe wor po Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ teŋ hurkuriŋ. Goyenbe al mata go tiyyiŋ gobe fudinde hageŋ manan̄ hurkuriŋ ma toneŋ po hurkuriŋ gobe bebakken ma nurde hime. Al Kuruŋ po ga nurde hi.

³ Goyenbe dinhem gwahade po, al goyen Al Kuruŋ beleŋ gasunđiŋ iginj muŋ wor pore gor teŋ hurkuriŋ gobe fudinde yenŋ nurde hime. (Goyenpoga hageŋ manan̄ hurkuriŋ ma toneŋ po hurkuriŋ gobe bebakken ma nurde hime. Al Kuruŋ po ga nurde hi.)

⁴ Be, gor det nuryiŋ gobe merere gwahade kura yetek moŋ goyen nuryiŋ. Irdeb mere gobe al beleŋ epte ma tagaltek goyen nuryiŋ.

⁵ Niŋgeb nebe al gwahade goke gab turuŋ turuŋ tiyen. Gega nigen gebe epte ma gwaha tiyen. Munan̄ gwaha tiye yenbe tarenŋnem moŋ goke po gab turuŋ turuŋ tiyen.

⁶ Niŋgeb nigen ge turuŋ turuŋ tiye yeweŋ gega, al kura beleŋ goke kukuwa hen̄ hi yenŋ ma nen-nayiŋ. Gobe mere fudinde po tiyen geb, gago dineŋ hime. Moŋgo nigen ge turuŋ turuŋ tiyen goyen po nurdeb mataneyā mereneya yeneŋbe

---

* **12:2:** Al gabe Pol beleŋ yinŋen ge yenŋ hi.

ne gayen al gwahade yeŋ nurniŋyen haŋ goyen pel irde deŋne isan̄ wor po henak yeŋbe nigen̄ ge turuŋ turuŋ ma tiyen̄.

⁷ Goyenpoga Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ nikala niryiŋ gobe igin̄ wor po, irde det hoyan̄ fole wor po yirtiŋ geb, moŋgo goke yiŋgeŋ ge turuŋ turuŋ tiyyeŋkek yeŋbe garbam buluŋ kura ulner tubul tike hiyen. Garbam gobe Satanyen hulyan̄ al yara heŋ ulne misiŋ kuruŋ wor po nuneŋ hiyen.

⁸ Nebe garbam goyen Doyaŋ Al Kuruŋ beleŋ teŋ siŋa irwoŋ yeŋ wawuŋ karwore gayen gusuŋaŋ irde eseŋ mere irmiriŋ.

⁹ Gega yeŋ beleŋ wol heŋbe, “Tareŋgem moŋ heŋ hayen goyarebe tareŋne keŋkela wor po forok yeŋ hiyen. Niŋgeb buniŋeŋ girde igin̄ giŋ girde himyen gobe ge hitte kuruŋ wor po hi geb, garbam goke gusuŋaŋ ma nirayiŋ,” ninyiŋ. Niŋgeb mata damiŋdebe sanj̄ ma heŋ himyen goke gab aman̄ hende turuŋ turuŋ tiyen̄. Gogab Yesu Kristuyen tareŋ goyen ne bana hiyen̄.

¹⁰ Gwahade geb, Yesu Kristu niŋ teŋbe kanduk kuruŋ yeneŋ himyen goke aman̄ heŋ himyen. Mata damiŋde tareŋ ma heŋ himyen, al beleŋ sukal nirde hanjen̄, det niŋ amu heŋ meteŋeŋ wor po nirde hiyen, irde al beleŋ buluŋ buluŋ nirde hanjen̄ gega, aman̄ heŋ himyen. Gobe sanj̄ ma hemeket yeq̄ beleŋ tareŋ nirde hiyen geb, gogo aman̄ heŋ himyen.

Polbe Korin niŋ mar tareŋ yird yird niŋ nuryiŋ

¹¹ Be, mere kukuwam mat tihim gabe dindiken̄ tikeb mere gago tihim. Nebe al mali deŋnem moŋ gega, usi mar beleŋ yiŋgeŋ ge yeq̄, “Neŋbe aposel

karkuwanj. Aposel hoyan gote folek,” yeñ hanjen mar gore epte ma fole nirtek hime. Niñgeb ne turuñ nirtek marbe fudinde deñ gogo gega, gwaha ma teñ hanjen.

¹² Nebe deñ beleñ ne gayen aposel fudinde yeñ neneñ bebak tinaiñ yeñ mata tiñen turuñ yan Al Kuruñ beleñ po ga forok yirtek goyen budam forok yirde hinhem. Kanduk bana hinhem gega, goke mukku ma teñ goya goya sanij po huwarde hinhem.

¹³ Niñgeb naña hoyanje niñ sios goke meteñ teñ himyen gwahade goyen po, deñ ge wor gwahade po teñ himyen. Goyenpoga det uñkureñ kura gwaha ma timiriñ gobe farañ niñ gusuñaj ma dirmiriñ. Niñgeb farañ nurd nurd niñ gusuñaj ma dirmiriñ goyen buluñ dirmiriñ yeñ nurde han kenem halde nunnayin!

¹⁴ Be, gayenterbe igin deñ hitte kuñ denen yeñ nurde hime. Gayenter kumekeb wawuñ karwo hiyyen. Gega kuñbe farañ nurnañ yeñ kanduk kura supahaktinde ma keren. Gobe det yawarmewoñ wor po yeñ nurde himyen gobe megen niñ det moñ, deñ al gogo po geb, gago dineñ hime. Fudinde, dirin beleñ milin naniñ farañ yurd yurd niñ hora ma yerde hanjen. Milin naniñ beleñ gab dirinjin ge nurdeb gwaha teñ hanjen.

¹⁵ Niñgeb detne kura hikeb tumjañ yade gore po farañ duren. Gore epte moñ kenem deñ ge teñ kameñ wor igin yeñ nurde hime. Goyenbe deñ ge amanen nurd duneñ tebañ dirde himekeb goke igin ma nurde neñ ge buluñen nurd duneñ han? Gobe kukuwamjen wor po!

16 Deñbe gwaha teñ hañ gega, neb hañkäpya deñya henÿabe supahaktiñde kanduk kura ma yerde hinhem gobe fudinde wor po. Goyenpoga al kura beleñ ne niñ yen, “Polbe usi dufaymiñ kuruñ wor po, irde usi dirde dettiñ yade hinhin,” yen hañ.

17 Ne beleñ usi dirde samuñtiñ yaware yen hulyañ alne kura teñ kermeké kuñ samuñtiñ kura yawaryiñ? Hubu wor po!

18 Nebe Taitus teñ kermeké deñ hitte kuriñ. Goya goyenbe kadne kura Yesu nurd untıñ al wor Tatusya tumñañ yad yermeké kwaryum. Be, Tatus beleñ kuñbe usi dirde samuñtiñ kura yawaryiñ? Hubu wor po! Yenÿa neyabe mata uñküren po teñ haryen, irde dufay uñküren po kerde gama irde haryen goy় ma nurde hañ?

19 Be, kadne yago, asañ gayen kapyan heñ neñ ge yenþe, “Polya kadomyabe uliñde mere forok yetek goyen pet teñ teñ ge asañ gago kayhañ,” yen nurde dunnayin? Moñ, gwahade moñ. Neñbe Yesu Kristu nurd untıñ mar beleñ Al Kurun dilin mar mere teñ hanÿen gwahade po, mere dirde hite. Irde neñ meteñ teñ hityen kuruñ gobe deñ tareñ dird dird niñ meteñ teñ hityen.

20 Be, nebe den goyen al gwahade hewoñ yen nurdeya deñ hitte kweñ gega, moñgo ne nureñ gwahade ma deneñ yen goke kafura heñ hime. Irde deñ beleñ ne gayen al gwahade hewoñ yen nurde han gega, kumekeb gwahade ma nennayiñ goke kafura heñ hime. Deñ hañ bana gonþe kadom mohonđe teñ, al kura kadom igin mat hike yenen goke igin ma nurde, bearar teñ, kudinj

mata teñ, sukal yirde, kadomde mere momonj iginj moñ goyen tagalde tukuñ, yinjeñ ge turuñ turuñ teñbe keperd keperd mata goyen buluñ irde hañ daw yeñ nurde kafura heñ hime.

²¹ Kame deñ hitte sopte kuñ saba dirmeké Al Kuruñ beleñ deñjem moñ niryen yara deñ beleñ merene pel irnayiñ yeñ kafura heñ hime. Irde bikkeñ mata wukkeñ moñya leplep matayabe dufay buluñ gama ird ird mataya teñ hinhan mar budam Yesu niñ dufaymiñ tareñ iramiñ gega, mata buluñmiñ go ma yubul teñ Al Kuruñ niñ biñ mulgañ ma hekeb goke bene misiñ wor po nirde hi.

13

Mere funañ

¹ Be, gayenter sopte deñ hitte kumekeb wawuñ karwo hiyyenj. Irdeb, “Al kura merem yañ ireñ yeñbe al gote merebe fudinde yetek al irawa ma karwo gwahadem yañ hinayiñ,” yeñ hanjen goyen po gama irde deñya gabu heñ kanduknininj kuruñ goyen yunkureñ yunkureñ sope irtek yeñ nurde hime.

² Nebe hañkapyá wor po deñ hitte kuñ go kamereb sopte kuñ mata buluñtiñ goke saba dirde hayhay dirmiriñ. Niñgeb deñya neñya tumñañ ma hite gayenter wor sopte gahade hayhay dirde hime. Hayhay dirde hime gabe deñ po moñ, al hoyanj kura deñya tumñañ hañ mar goyen wor hayhay yirde hime. Merenebe gahade: kame sopte deñ hitte kuñ mata buluñ gwahade po teñ hañ marbe go ma yeneñ wasak tiyenj.

3 Yesu Kristu belej mere nirke basaŋ heŋ mere dirde himyen goyen fudinde ma usi niŋ gusuŋaŋ nirde haŋ geb, keŋkela po dikala direŋ. Yesu Kristube matatinj sope yire yenbe mali mali ma sope yiryeŋ, deŋ kafura hetek mat saŋiŋ po sope yiryeŋ.

4 Fudinde, yenbe al po heŋ tareŋ miŋmoŋ hiriŋ geb, kuruse hende mayke kamyiŋ. Gega Al Kurun belej tareŋminde sopte isan hiriŋ. Yesube al heŋ tareŋ miŋmoŋ hiriŋ gwahade po, neŋ wor sanjiŋniŋ miŋmoŋ. Gega Al Kuruŋyen tareŋde Yesuya heŋbe matatinj sope yird yird meteŋbe saŋiŋ po titek.

5 Be, dufaytiŋ Yesu Kristu niŋ tareŋ irtiŋ goyen saŋiŋ po tanarde mata teŋ haŋ ma dahade goyen dindikeŋ keŋkela yeneŋ hinayiŋ. Yesu Kristube denya haŋ goyen go ma nurde haŋ? Ma nurde haŋ kenem denbe son wor po hitiŋ mar geb!

6 Gega deŋ beleŋbe neŋ gayen kura muŋ son ma hitiŋ goyen deneŋ bebak tinayiŋ yeŋ nurde goke doyaŋ heŋ hime.

7 Neŋbe deŋ beleŋ mata buluŋ kura ma tinayiŋ yeŋ Al Kurun gusuŋaŋ irde hityen. Gega gwahade gusuŋaŋ irde hityen gobe deŋ ge meteŋ igiŋ po teŋ hinhet goyen al yikala yireŋ yeŋ gusuŋaŋ irde hityen moŋ. Gwaha titneŋbe neŋ meteŋ teŋ hityen gayen igiŋ moŋ yeŋ al beleŋ yennayiŋ goke ma nurdeb deŋ goyen mata huwak teŋ teŋ ge po Al Kurun gusuŋaŋ irde hityen.

8 Gobe mere fudinde asogo ird ird niŋ epte ma mata kura titek, irde mere fudinde goke po meteŋ titek niŋgeb, gago dineŋ hime.

9 Nejbe tareñniniñ miñmoj hiteke deñbe tareñ heñ hañ goke amañeñ nurde hityen. Irde deñ goyen mata huwak po teñ matatiñde buluñ kuram moj hinayiñ goke Al Kuruñ gusuñaj irde hityen.

10 Goke teñbe deñya gisaw gisaw himeya gayenter asañ gago kañ hime. Gogab asañne kenen mata buluñtiñ yubul tinayiñyen geb, kame deñ hitte kuñ matatiñ sope yire yenbe Doyañ Al Kuruñ beleñ sañiñmiñ nuntiñ go hende hitem po ma mere direñ. Be, tareñ nunyiñ gobe deñ tareñ dird dird niñ nunyiñ, buluñ dird dird niñ ma nunyiñ.

11 Be, kadne yago, mere ga pasi ireñ tihim geb, igin po teñ hinayiñ. Mata buluñtiñ sope yird yird niñ kurut yeñ hinayiñ. Gwaha teñ hinayiñ yeñ esej mere dirhem gayen dufay heñ hinayiñ. Irde kadowde mere nurd guneñ teñ hinayiñ. Irde bitiñ kamke kadtinya awalikde hinayiñ. Irde deñ goyen bubulkuñne wor po yeñ nurde duneñbe bitiñ yisikamde hiyen al Al Kuruñ gobe deñya hiwoñ yeñ nurde hime.

12 Irde Al Kuruñ diliñde wukken dinyen mat kadom gargar gird teñ hinayiñ.

13 Al Kuruñyen alya bereya gar hañ mar tumñañ den ge dufay heñ hañ goyen momon yirayiñ ninkeb gago momoñ dirde hime.

14 Be, Doyañ Al Kuruñ Yesu Kristu beleñ buniñeñ dirde igin igin dirde hiwoñ. Irde Al Kuruñ beleñ deñ goyen bubulkuñne wor po yeñ nurde duneñ hiwoñ. Irde Holi Spirit beleñ deñ kuruñ goya tumñañ awalikde hiwoñ yeñ gusuñaj yirde hime. Gog po.

**Al Kurunyen Mere Igin
The New Testament in the Gwahatike Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tok ples Gwahatike long
Nuigini**

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gwahatike

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Mar 2025 from source files dated 31 Aug 2023

dbba218f-41f3-5f08-b0b6-2a7c919093ab